

peccata tua; tu blasphemasti; tu Missam non audisti; tu iam inde a decem vel viginti annis praecepto paschali non satisfacisti; tu amicitiam cum muliere non tua habuisti etc. Nonne haec est confessio tua? Eia age itaque, parum remanebit; ego te adiuvabo: *In Nomine Patris et Filii* etc. Dic: suntne viginti an vero triginta anni ex quo non est confessus? etc.

Difficultas interdum non respicit confessionis substantiam, sed confessarii personam, quatenus multi, speciatim proprio parochi, peccata (maxime furti vel turpitudinum) confiteri nolunt. Si ergo parochianus admonitionem de confessione facienda non libenter audiat, parochus experiri debet an ope vicarii vel alterius sacerdotis sive saecularis sive regularis illum ad confessionem disponere possit; imo, toties quoties de dicta verecundia et repugnantia suspicandum sit, parochus (antequam ipse cum infirmo de confessione verba faciat) curare debet ope familiarium ut infirmus, apud sacerdotem cum quo maiorem confidentiam habeat, confiteatur.

Tandem si, omnibus cautelis modisque suavioribus adhibitis, infirmus adhuc reluctaret, tunc parochus horrificum aeternae damnationis periculum ei exponere deberet; sed potius ad modum supplicantis, quam obiurgantis; cavendum est enim ne ob id clamores suscitentur et maiora mala provocentur. In casu aliquo iuvare poterit ut prius apertis verbis vicinae mortis nuntium ei datum fuerit, sed bona cautela erit, ut ope tertiae personae id peragatur.

224. *Quid si moribundus diceret se nolle confessionem facere, sive quia rationes suas componere vult cum Deo, non autem cum sacerdote; sive quia iam absolute non credit?* Parochus ad has obiectiones sit paratus. Ad primam respondere poterit: Deus vult ut rationes componantur cum sacerdote, sicut dominus cum ministro. Et ad secundam: Fili mi, infernus adest etiam pro iis qui non credunt.... Fides est necessaria ad salutem....

Solis credentibus repromittitur praemium vitae aeternae.... Nonne vis salvari?... Deprecare Deum ut fidem habere possis....; et tamquam bonus christianus fac confessionem tuam. — Si moribundus annuat, veniam a Deo petat, et sua peccata accuset, absolvatur (sub conditione tamen, si de eius fide supersint dubia).

ARTICULUS V.

De confessione infirmi actu suscipienda.

225. Sequentia monita passim dantur. 1° Confessarius inter suum et infirmi vultum (ad minuendam verecundiam) manum interponat. 2° Dicat ut situ commodo remaneat et pausas faciat, ne defatigetur. 3° Si assidua siti vexetur, confessarius identidem quaerat utrum bibere velit eique potum porrigat. 4° Si difficile loquatur, sacerdos interrogationibus illum adiuvet, ita ut fere id unum infirmo reliquum sit ut affirmative vel negative respondeat. 5° Si omnino necesse sit ut confessio valde in longum protrahatur (quod tamen raro continget), ad aliud tempus complementum remittatur, ut infirmus non defatigetur et familiares sinistros suspectus non concipiant. 6° Si ex una parte oporteat ut absolutio statim detur, et ex alia confessio integrari nequeat, confessarius confessione dimidiata (qualis nempe iuxta circumstantias sine gravi incommodo haberi potest) contentus sit, et quietum reddat poenitentem dicendo quod Deus pro tunc confessionem integram non exigit, remanente tamen obligatione illam perficiendi, si postea poterit. 7° Si inservientes infirmum relinquere nequeant, tunc alicuius peccati venialis confessio, et aliorum in genere dumtaxat, exigi debet. 8° Exhortatio ad contritionem sit nervosa simul et affectuosa; sed brevis. 9° Brevisissima quoque et levissima poenitentia detur, indicta tamen alia exequenda si convaluerit. 10° Si infirmus (prout in publicis hospitalibus contingere potest) nolit ut pateat

se fuisse confessum, propter timorem ne, ob factam confessionem, a sociis male habeatur si conualescat, sacerdos ita se gerat ut non confessionem audire aut absolutionem impertiri, sed simpliciter cum eo loqui videatur.

226. *Quid si infirmus gravem aliquam obligationem habeat?* Theologi dant regulas sequentes. Si concubinam teneat, illam eiiciat vel in matrimonium ducat, si possit; et si non possit, saltem eam a proprio cubiculo arceat, nisi adeo derelictus sit, ut (praeter illam) neminem habeat, qui ei necessaria ministret. Si civile dumtaxat matrimonium contraxerit, actum religiosum exequatur. (De facultate quam hodie habere solent Episcopi et parochi dispensandi ab impedimentis moribundos concubinaricos vel civiliter solum coniunctos, vide *Praxim Ed. III Vol. IV n. 931*). Si bona ecclesiastica emisset, curandum esset de compositione statim vel quando poterit facienda (qua de re vide *Praxim l. c. n. 1088 et seqq.*).

Si aliquid restituere deberet, personae probae rem restituendam tradat (confessarius hoc onus periculi plenum declinare procuret), aut in testamento sub forma legati restitutionem adimpleat, nec facile haeredibus (nisi sint meticulousae conscientiae) oretenus illam committat. Si famam reparare teneretur, illam (saltem apud duos testes) exequatur. Si impiis sectis nomen dedisset, ab illis se separet, et duces occultos Episcopo denuntiandos manifestet.

227. *In praxi obligationes istae suntne semper moribundis intimandae?* Negative; sed prudentia adhiberi debet. Moribundi enim saepissime credunt sufficere propositum easdem exequendi in posterum, quando (prout fere semper confidunt) convaluerint. Imo aliquas ex his obligationibus facile non cognoscunt, aut de illis non cogitant, aut non credunt esse graves. Aliunde si talis vel talis obligatio, tamquam hic et nunc sub gravi omnino exequenda, declararetur, non semper speratur fructus; et saepe moribundus a peccato materiali in formale, et in maximum (ne dicam certissimum) periculum imminentis et

aeternae damnationis. coniceretur absque ullo bono effectum; nisi etiam ipse parochus familiae odium contra se concitet et in gravissimas tricas se coniciat. Quomodo itaque agendum? Si poenitens iam *certe* in mala fide sit, omnis lapis moveri debet ut obligationi suae (in quantum ab eo cognoscitur et practice adimpleri possit) satisfaciatur; et si obstinate recusaret, absolvi nequiret. Attamen, quamvis forte etiam extra confessionem eius obstinatio cognita fuisset, secreta teneri deberet; idque non solum ratione scandali, quod ex tali impenitentia suscitaretur vel augetur; sed etiam quia propter sepulturam ecclesiasticam tricae postea exorirentur. Si autem moribundus esset in bona fide, et de malo exitu admonitionis timeri deberet; tunc (vide etiam *Morbore III. II pag. 148*) silendum esset; nisi forte 1° res a moribundo exequenda (v. g. retractatio) fortiter reclamaretur a bono publico. 2° Viaticum administrari deberet, nec absque scandalo administrari posset, nisi prius moribundus debito suo satisfecisset. Hoc tamen ultimum non facile obstabit; etsi enim administratio Viatici declinari nequiret, et quidem diurno tempore perfici deberet; fideles facile supponunt, quod moribundus (cui iam Sacramenta conferuntur) obligationibus suis (quantum potuit in iis circumstantiis) satisfecerit, et conscientiae suae consuluerit; et sic ex Viatici quoque administratione scandalum (saltem tale quod praeponderet) non facile aderit, ut dixi. Interdum tamen vere obstare posset.

228. *Quid notandum est speciatim circa retractationem?*

I. Retractatio triplicis generis esse potest, scilicet 1° *In specie et publica*; retractando scilicet (ope scripturae vel coram duobus testibus) nominatim talia vel talia scripta, dicta vel facta, simulque retractationem evulgando. 2° *In specie sed occulta*; emittendo scilicet retractationem ut supra, sed secreto; illamque ad Episcopum transmittendo ut in cancellaria servetur (et tempore opportuno post mortem infirmi publicetur); ita tamen ut statim

aliquo modo evulgetur quod infirmus fecit ea quae facere debebat. 3° *In genere*; nulla scilicet ab infirmo facta retractatione, sed solum (sive publico sive privato sermone) evulgando quod ille omnibus animae suae rebus consuluit.

II. Interdum exigitur omnino retractatio primi generis; si nempe 1° retractandae sint doctrinae valde perniciosae typis editae; 2° si ageretur de sacerdote, qui (etsi solum dictis vel factis) habitualiter tales doctrinas se profiteri ostenderit; 3° si de insigni aliquo censurato et Ecclesiae rebeli res esset.

III. Interdum sufficit retractatio tertii generis, si nempe ex una parte de nullo ex tribus casibus supradictis ageretur, et ex alia infirmus de obligatione retractationem emittendi non cogitaret, neque prudentia sineret ut circa rem istam in malam finem coniceretur. Berengo (*n. 110*) et Frassinetti (*Man. n. 371. 372*).

IV. Interdum denique exigitur et sufficit ut retractatio secundi generis emittatur; si nempe de iisdem tribus praedictis casibus non agatur, et infirmus ex una parte suam obligationem cognoscat vel prudenter de ea admoneri possit; et ex alia, propter publicationem retractationis in specie peractae, subeundi gravia damna (v. g. amissionem officii caeteroquin liciti) periculum subiturus esset. S. Poenit. apud Scavini (*IV. 221 q. 4° 5°*).

229. Stante dubio (quod in rebus istis facile occurrit) Episcopus (si fieri possit) consuli debet.

230. *Quid si ageretur de foemina infirma. quae in confessione diceret, medicum illam turpiter tangere absque necessitate?* Consilium ei dabitur ut toties quoties medicus advenit, aliqua alia mulier praesens sit. Si hoc non iuvaret, manu manum ipsa amoveat, vel tactum impediatur dicendo, dolorem sibi afferre.

231. *Quid si moribundus haberet casus vel censuras reservatas?* In articulo mortis, seu (ut theologi interpretantur) in periculo mortis vicinae, cessat omnis reservatio. Si tamen ageretur de censuris reservatis sive Romano Pon-

tifici *speciali modo*, sive Episcopo (Cf. *Praxis Ed. III Vol. IV n. 210*), ei imponi deberet obligatio, si convalesceret, sub poena reincidentiae, apud superiorem intra mensem comparendi personaliter, aut (stante impedimento) per epistolam et per medium confessarii. S. C. S. O. 23 Jun. 1886.

ARTICULUS VI.

De casu infirmi sensibus destituti.

232. *Quid si sacerdos, vocatus ad Sacramenta ministranda, videat hominem sensibus destitutum?* Interdum explorare debet aliquantulum ne forte agatur de ebrio; odor vini dabit indicium. Caeterum, ut infirmus a sopore excutatur, aliquando iuvat eius frontem nonnullis aquae guttis fortiter aspergere, vel manum iterum iterumque excutere, vel palmam manus vellicare, vel paullulum aceti intra nares aut os immittere; et postea manum illius accipere dicendo: adstringe mihi manum. Iuvat etiam plantam pedis vellicare, vel epigastrium, nempe stomachum, premere (sacerdos tamen quoad mulieres sic non faciat, quamvis forte curare possit ut ab aliis fiat). Si infirmus intelligat, sed loqui non possit, sacerdos ei suggerat, ut manum adstringat in signum quod sua omnia peccata accusat; quod de omnibus culpis suis dolet; quod proponit etc.

233. *Quid si non appareat quod infirmus intelligat, et nullo modo a sopore excuti possit?* Tunc Rituale dicit: « Si confitendi desiderium sive per se sive per alios ostenderit, absolvendus est ».

Etsi autem nemo fidem faceret quod infirmus hoc desiderium expresserit, iuxta praesentem Ecclesiae disciplinam, absolutio dari potest: imo (ut hodie communiter dicunt) debet (attamen sub conditione).

234. *Quid si moribundus ita sensibus destitutus vitam scelestissimam duxisset, vel etiam in actu peccati*

ita remansisset? Tunc etiam sub conditione absolvi posset. S. Lig. n. 483. De moribundo ebrio idem docet Gury (*Cas. consc. II 308*); ebrietas enim inculpabilis esse atque attritio ante ebrietatem forte concipi potuit; quod iuxta Scotum sufficeret.

235. *Si moribundus usque ad extremum sacramenta recusasset, possetne absolvi quando sensibus destitutus remanserit?* Si parochus sit certus quod moribundus sic recusaverit sacramenta ex firmo proposito moriendi sine illis; tunc tamquam impoenitens considerari et sine absolutione relinqui debet; maxime si in tali destitutionis sensuum statu diu (v. g. pluribus diebus) non remanserit. Nisi tamen parochus ipse cum moribundo prius locutus fuerit, atque ad eum convertendum frustra adlaboraverit, difficile de praedicta eius voluntate obstinata certus esse poterit. Non enim sufficeret 1° si moribundus ex credulitate recuperandi sanitatem, vel in delirio, vel ex respectu humano (praesentibus sociis), vel ex momentaneo turbationis aestu, sacramenta recusasset; 2° si ille impiam vitam duxisset; 3° si parochus de sacramentorum recusatione a familiaribus vagam aliquam notitiam habuisset. In his casibus absolutio sub conditione adhuc concedi poterit. Aliud est tamen quod possit concedi, et aliud quod debeat; si enim moribundus impie vixisset atque admonitus a familiaribus de sacerdote advocando negative respondisset, tunc, si etiam sine ulla absolutione relinqueretur, nihil mali (imo et Rituali conformius) esset.

ARTICULUS VII.

De iterata huius sacramenti administratione vel absolutionis concessione.

236. *Quid si, confessione audita, morbus perduraret?* Bonum consilium est ut parochus, toties quoties infirmum visitat, antequam recedat, illum interroget utrum aliquid

sibi dicendum habeat. Imo positive eum blande adhortabitur ad iterum confitendum ante Extremam Uctionem et Benedictionem in articulo mortis; imo et aliis vicibus pro sua prudentia, maxime si credendum sit quod infirmus difficile se contineat et saepe peccet (prout speciatim in iuvenibus phtisi affectis contingere solet).

237. *Moribundis sensibus destitutis absolutio (conditionata) potestne dari etiam pluribus vicibus?* Affirmative, speciatim morte iam iam imminente, aut si de moribundo magnis tentationibus subiecto (quibus interne consentire posset) ageretur. S. Lig. (*Praxis n. 76*).

ARTICULUS VIII.

De tempore pestis vel utcumque de morbis contagiosis; et an cum quocumque incommodo parochus accurrere teneatur?

238. *Quid de administratione sacramenti poenitentiae infirmis sive peste sive alio morbo contagioso affectis, et de cautelis tunc adhibendis?*

I. Tempore pestis cautelae adhiberi debent, ut vita propria (tunc adeo necessaria) a contagio (quantum poterit) immunis servetur. Hinc sacerdos 1° Ad infirmos non eat ieiunus. 2° Curet ut in cubiculo infirmi aer prius renovatus fuerit et immunditiæ fuerint ablatae; et, si diutius immorari cogeretur, identidem exeat. 3° Nec infirmum nec quidquam aliud circa ipsum tangat. 4° Faciem versus faciem eius non teneat, ne illius halitum respiret. 5° Salivam non deglutiat sed expuat. 6° Canforam aliave aromata in ore teneat et acidum foenicum secum ferat. 7° Vestem talarem (quae tutior est) habeat. 8° Postquam domum redierit, vestem deponat, illamque aeri exponat et se lavet.

Similes cautelas adhibere expedit etiam in quibuslibet aliis morbis contagiosis, quos supra (n. 207) indicavi.

II. Quoad integritatem materialem confessionis, passim dicunt, tempore pestis non esse necessariam, et sufficere si unum vel alterum peccatum audiatur; sed hoc cum micahalis intelligi debet, si enim periculum contrahendi contagium non adeo magnum esset, et christifideles de tali ac tanta sacerdotum festinatione scandalizarentur, nec de huiusmodi confessionibus dimidiatis quieti remanerent; tunc confessiones ex integro (saltem quantum satis erit ad scandalum declinandum) audiendae essent; nisi forte aliqua confessio adeo proluxa evasura foret, ut interim alii moribundi sine ulla confessione relinqui deberent. Benedictus XIV (*De Syn. XIII. XIX 19*).

III. Theologi dicunt etiam quod parochus tempore pestis curam audiendi confessiones infirmorum ita aliis demandare posset, ut, quamvis personaliter vocaretur, accedere non teneatur; sed hoc intelligi debet solum pro casu in quo bonum publicum id exigat; quatenus, attenta gravitate periculi, expediat ut vita parochi quantum fieri potest in tuto collocetur, ne paroecia sine rectore remaneat, et ne sani ab illo adeundo pro sacramentis aliisque necessitatibus abhorreant.

239. *Teneturne parochus cum quocumque incommodo atque etiam cum sacrificio vitae, procurare ne quisquam sine confessione moriatur?* Certe accedere tenetur non solum cum levibus, sed etiam cum pluribus gravibus incommodis, nempe non obstante pluvia, nive, vento, via lutosam, periculo latronum, itinere longo, hora nocturna etc. et quamvis ipse rheumate aut alia levi infirmitate afficeretur; aut aegrotus assistendus variolis arabis, typho, aliove morbo contagioso laboraret. Quod tamen non obstante quocumque incommodo aut periculo accedere teneatur, absolute prorsus dici nequit. Nunquid enim accedere teneretur, si ipse in lecto cum febre gravissima degeret, adeo ut, si ad moribundum se conferret, paulo post certissime

ille quoque causam itineris moriturus esset? Quis cum oneribus huiusmodi paroeciam acceptaret? Regula itaque sumenda erit a sensu communi, et a praxi parochorum timoratae conscientiae, maxime vero a consideratione, an cum tali vel tali onere paroeciae acceptari communiter censeantur.

CAPUT XI.

De parcho quoad SS. Eucharistiam infirmis administrandam.

Agendum est 1. de hac administratione ad modum viatici: 2. ex praeepto paschali et ex simplici devotione.

ARTICULUS I.

De Viatico.

PUNCTUM I.

Quid sit Viaticum et quando administrandum.

240. *Quaenam est differentia inter communionem ad modum viatici et ex simplici devotione?* 1° Viaticum administrari potest solum subsistente periculo mortis vicinae. 2° Infirmo etiam non ieiuno. 3° Cadit sub praeepto, quatenus non solum infirmus tunc communicare debet, sed etiam parochus sub gravi procurare tenetur ut communicet. 4° Viaticum administrari debet cum formula: *Accipe, frater (vel soror) Viaticum Corporis Domini Nostri Iesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, et perducat te in vitam aeternam. Amen.*

241. *Quomodo iudicabit parochus quod Viaticum administrandi tempus advenerit?* Rituale dicit esse administrandum cum probabile est quod infirmus illud amplius (sive propter mortem sive propter amissionem sensuum sive propter alias circumstantias) sumere non poterit, quum